STM/SVO
Henna Huhtamäki

17.2.2022

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle valtioneuvoston kirjelmästä U 22/2017 vp (UJ 24/2021 vp) eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksien muuttamisesta (sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen)

*Avoimet neuvottelukysymykset*

Komission ehdotus sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevien EU asetusten 883/2004 ja 987/2009 uudistamisesta annettiin 16.12.2016. Neuvoston yleisnäkemys hyväksyttiin 21.6.2018 ja Euroopan parlamentin raportti annettiin 23.11.2018. Uudistamispaketti on laaja kokonaisuus ja koskee seuraavia sosiaaliturvan yhteensovittamisen osa-alueita: (i) ei-aktiivien liikkumisvapauttaan käyttäneiden henkilöiden oikeus eräisiin etuuksiin, (ii) sovellettava lainsäädäntö, (iii) pitkäaikaishoitoetuudet, (iv) perhe-etuudet, (v) työttömyysetuudet ja (vi) sekalaiset muutokset.

Kolmikantaneuvotteluissa saavutettiin väliaikainen sopu maaliskuussa 2019, jota jäsenvaltiot eivät kuitenkaan hyväksyneet. Neuvoteltava uudistuspaketti on jakautunut kahtia siten, että edelleen avoinna olevat kokonaisuudet ovat olleet koko neuvotteluiden ajan vaikeat. Avoimet kysymykset ovat sovellettavan lainsäädännön osalta ennakkoilmoitus työntekijän lähettämisestä ja työnantajan kotipaikan määrittäminen kahdessa tai useassa maassa työskentelyn tilanteissa sekä työttömyysturvan osalta rajan yli työskentelevien tilanteet. Nämä kysymykset eivät olleet mukana alkuperäisessä komission aloitteessa, vaan pohjautuvat Euroopan parlamentin kantoihin.

Rajan yli työskentelevien työttömyysturva on Suomen kannalta merkityksellisin asia kolmikantaneuvotteluissa. Periaatteellisesti suuri muutos voimassa oleviin säännöksiin verrattuna on se, että rajan yli työskentelevien työttömyysturvan maksuvastuu siirtyisi työskentelymaalle ja kyseisen maan etuuksien tasossa. Keskeinen kysymys koskee sitä, kuinka pitkän työskentelykauden jälkeen maksuvastuu työttömyysetuuksista siirtyisi työskentelymaalle ja kuinka pitkään työskentelymaa maksaisi työttömyysturvaetuutta työntekijälle, joka on jäänyt työttömäksi ja palannut asuinmaahan.

Kolmikantaneuvotteluissa saavutetun kompromissin mukaan maksuvastuu siirtyisi työskentelymaalle kolmen kuukauden keskeytyksettömän tai kuuden kuukauden keskeytyksellisen työskentelyn jälkeen viimeisten 24 kuukauden aikana. Käytännössä Suomessa maksuvastuu tulisi ainakin kansallisen työssäoloehdon täytyttyä.

Suomi on tukenut yleistä kuuden kuukauden eksportointiaikaa kaikille rajan yli työskenteleville ml. ns. työnhakumatkat. Työttömyysetuuksien eksportoinnin pidentäminen nykyisestä kolmesta kuukaudesta jopa ehdotettuun 10 kuukauteen vaikuttaisi erityisesti Suomen kaltaisiin jäsenvaltioihin, joissa on pitkä työttömyysetuuksien maksukausi. Pidemmän eksportoinnin edellytyksenä olisi 24 kuukauden vakuutusajan täyttäminen. Pitkällä eksportointikaudella olisi Suomelle merkittäviä vaikutuksia, koska Suomessa työskentelee paljon enemmän työntekijöitä, jotka asuvat toisessa jäsenvaltiossa kuin toisin päin.

Työttömyysetuuden lisäksi viimeisestä työskentelymaasta tulevat maksettavaksi myös perhe-etuudet ja viimeinen työskentelymaa vastaa perheen sairaanhoitokustannuksista asuinmaassa.

Sovellettavan lainsäädännön osalta lähettämisen ennakkoilmoitukseen ja mahdollisiin poikkeuksiin liittyen huomio on kiinnittynyt hallinnollisen taakan lisääntymiseen. Tavoitteena on harmaan talouden ja väärinkäytöstilanteiden vähentäminen. Suomi on suhtautunut joustavasti ennakkoilmoitukseen.

*Neuvottelutilanne*

Kolmikantaneuvotteluissa saavutettiin Slovenian puheenjohtajuuskaudella kompromissi 16.12.2021. Kompromissi oli Coreper I käsittelyssä 22.12.2021. Kompromissiesitys ei saanut vaaditun määräenemmistön hyväksyntää. Jäsenvaltioiden näkemykset jakaantuivat voimakkaasti. Neuvottelut jatkuvat Ranskan puheenjohtajuuskaudella ilmeisesti myöhemmin keväällä.